

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

103. koosolek.

2. detsembril 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.
2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest novembrikuul.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
5. Raudteede seadus* — II lugemisel.
6. Vangistusseadustik — II lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.

Juhataja: Päevakorra kohta on rkl. Liigand'ilt ettepanek, täiendada päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

L. Raudkepp (krst): Päevakorra 1. punktiks on võetud usuühingutele toetuse andmise seadus — rkl-te **J. Jaanis'e**, **A. Pauluse** ja **J. Sihver'i** ettepanek. Kui meie astusime koalitsiooni, siis oli meil niisugune kokkulepe, et kui rühmad või üksikud rühmade liikmed soovivad esitada eelnõusid, siis niisugused seaduseelnõud esitatakse Vabariigi Valitsusele, ja sealt need tuleksid Riigikogu ette. Ma ei leia, et nimetatud seaduseelnõu ettepanek oleks kokkukõlas meie kokkuleppega, kui meie astusime koalitsiooni, ja seepärast võib tekkida vast küsimus, kas see punkt täna päevakorrast välja jätta. Teen selle ettepaneku isiklikult, (**Pahemalt poolt:** Armukadedus!) mitte rühma nimel, ja teataksin veel, et Vabariigi Valitsus on seda küsimust põhjalikult kaalunud, seaduseelnõu igakülgselt ja lõplikult välja töötanud, ja eile on see esitatud Riigikogu juhatusele. Üksmeelselt on otsus tehtud kõigi ministrite nõusolekul, nii et siin meie tingimata peame toetama neid kokkuleppeid, mis on sõlmitud ja vastu võetud koalitsiooni loomisel. Sisuliselt ma ei või muidugi selle seaduseelnõu vastu rääkida, mis esitatud nimetatud kolme Riigikogu liikme poolt,

kuid ikkagi on teatav korrektsus, mida peab tähele panema, ja kokkuleppeid tuleb samuti arvesse võtta. Kui Vabariigi Valitsuse seaduseelnõu jõuab meie kätte, ta on ära antud, siis on võimalus olemas ettepanek teha rkl-te **Jaanis'e**, **Pauluse** ja **Sihver'i** poolt, et see seaduseelnõu vast materjalina antakse edasi komisjoni. Aga kui meie tahame täpselt kinni pidada sellest, mille peale kokku leppinud oleme, siis ei ole niisugune esinemine mitte korrektne, ja koalitsiooni kuuluvad Riigikogu liikmed võiksid sellest teha kindla ja selge järelduse.

Samuti teeksin ma ettepaneku, võtta 1. päevakorra-punktiks komisjonide täiendavad valimised.

A. Paulus (rhv): Teen ettepaneku, usuühingutele toetuse andmise seadus anda arutamiseks rahaasjanduse komisjoni.

J. Jaanis (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui härra Raudkepp tähendas, et see punkt, mis käib kirikumaade toetuse kohta, tuleb päevakorrast ära jätta, rõhutades, et see ei ole kokkukõlas koalitsiooni kokkuleppega, siis pean tähendama, et see ei ole rühma ettepanek, see on üksikute rühma liikmete ettepanek, ja sellepärast ei ole põhjust mingit moraali lugeda koalitsiooni kokkuleppe murdmise pärast. Arvan, et ei ole ka sisult asjale kahju, kui see seaduseelnõu vastavalt Riigikogu juhatuse ettepanekule antakse komisjoni. Ma toetan seaduseelnõu andmist rahaasjanduse komisjoni. Kui peaks tulema mõni teine seadus kirikumaade kohta, siis antakse see samasse komisjoni. Sellelt seisukohalt ei peaks Riigikogul midagi selle vastu olema, kui see seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni antakse.

Juhataja: Rkl. Raudkepilt on ettepanek,

jätta välja päevakorrast 1. punkt — usuühingutele toetuse andmise seadus — rkl-te **J. Jaanis'e**, **A. Pauluse** ja **J. Sihver'i** ettepanek.

Kõigepealt tuleb hääletamisele ettepanek, täiendada päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised. (**Hääletatakse.**) Ettepanek on vastu võetud.

Panen hääletamisele rkl. Raudkepi ette-

paneku, jätta välja päevakorrast 1. punkt. (Hääletatakse.) Poolt on 28 häält, vastu 29 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 38 häält, vastu 34 häält, erapooletuid 1, seega on ettepanek vastu võetud.

2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuil puudumistest novembrikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 103, lisa nr. 2.)

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni A. Tõllassepa asemele J. Jaanis (rhv);

üldkomisjoni L. Raudkepi asemele J. Järve (krst);

riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni J. Järve' asemele L. Raudkepp (krst).

4. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Kask.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

5. Raudteede seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Kask.

Üldkomisjoni kaasaruandja J. Holberg.

§§ 20—25 võetakse vastu.

(§ 26.)

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! § 26-das on üldise korrana ette nähtud, et piletita sõitja kõrvaldatakse jaamaülemal korraldusel rongilt ja asja kohta seatakse kokku akt või politsei protokoll, mille põhjal politsei kaudu vastuvaidlematus korras nõutakse sisse sõiduraha ja kaheksandalt kas trahvi või lisamaks. Sellest on tehtud väljavõte alaealiste kohta, ja esimene väljavõte on järgmine. Vanematega või saatjatega ühessõitvaid alaealisi kuni 12 aasta vanuseni rongilt ei kõrvaldata, vaid tehakse piletita sõidu üle protokoll raha sissenõudmiseks nende vanematelt

või saatjatelt. See tähendab, kui laps sõidab ühes vanemaga ja kui laps kaotab pileti ära ning vanemal ei ole raha uut piletit osta, siis, kui see laps on üle 12 aasta vana, tõstetakse ta rongist välja. Sarnane korraldus ei ole otstarbekohane. Ka 13—15 aasta vanuseid lapsi ei tarvitse teel vanematest lahutada. Seadke kokku protokoll ja nõudke vanemalt raha sisse, raudteevalitsusele ei lähe see raha kaotsi. Kõiksuguseid makse nõutakse sisse, siis on võimalik ka piletiraha sisse nõuda. Seepärast teen ettepaneku, võtta 12 aasta asemele 16 aastat. Kui laps on juba üle 16 aasta, siis võib ta iseseisvalt liikuda. Kui ta aga alla selle on, siis ei või teda nii välja tõsta. Pealegi sünnib see sagedasti niisuguses kohas ja talve ajal, et lapsel ei ole kuskile minna. Kui aga 16 aastat vastu ei võeta, siis peaks vähemalt 14 aastat 12 aasta asemel olema. Seepärast teen ka vastava paranduse selleks juhuks. (J. Fuchs, as: Vanematega ühes?) Järgmine erand on, et ilma vanemateta sõitvad alaealised kuni 12 aasta vanuseni kõrvaldatakse rongilt käesolevas paragrahvis ettenähtud juhtudel ja antaks politsei korraldusse. Siin võib olla ka vanusemäär kõrgem, see tähendab, vahe on selles, et teisi ei anta politsei korraldusse, vaid isik tehakse kindlaks ja lastakse lahti. Kui laps on üle 12 aasta vana, viiakse ta jaama, tehakse protokoll ja lastakse vabaks, aga otstarbekohane oleks, kui ta antakse politsei korraldusse ja juhitakse koju. Laps, kes üle 12 aasta vana, on sagedasti nii saamatu ja temaga võib õnnetus juhtuda, talvisel ajal ta võib minna ja istuda lume hange ning külmata ära. Seepärast võib 12 aasta asemel olla kas 16 või 14 aastat.

Teen ettepaneku, võtta 12 asemele 16 aastat mõlemal juhul. Kui see tagasi lükatakse, siis võtta 14 aastat.

See küsimus oli ka rahaasjanduse komisjonis arutamisel, aga seal mitmesugustel kaalutlustel kukkus see ettepanek läbi. Seeläbi ei ole raudteevalitsusel ega riigil rahaliselt midagi kaotada. Ka pole see mingi poliitiline küsimus.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Johanson'i ettepanekut toetaksin ma kõigiti. Esijoones juba sellepärast, et põhimõttelikult ei saa olla enam trahvimise poolt, nagu see §§ 24. ja 25. ette nähtud. See on õieti jäänus vanast Vene ajast, kus enam muidu ei saa raudteel korda pidada, kui trahvitakse seda, kellel piletit puudub.

Mis tehakse selleks, et igaühel oleks

võimalik kergesti piletit saada? Kui jaa-
ma korrapidajalt peab viimsel silmapilgul
hankima pileti, siis on see sagedasti tege-
likult võimata. Kõik ei ole jänesed, kes
ilma piletit sõidavad, vaid sagedasti on
nad sunnitud ilma piletit sõitma. Iseäranis
võtame meie linna ligilad, nagu Tal-
linna ja Nõmme vahel sõitjad. (J. Hol-
berg, põl: Seal saab vagunis veel osta.)
Vaadake, see'p see on, et ei saa! Omal-
ajal oli kavatsus seada vagunis automaat
üles, et igaüks saaks lunastada pileteid.
Kui suure liikumise juures tahetakse rongi
kasutada, siis ei ole arvata, et inimene ta-
hab ilma piletit sõita ilma sundiva põh-
jusega. Ja siiski tuleb trahv kaela, ehk küll
põhimõte on niisugune, et karistatakse
seda, kui meelega seadust rikkuda tahe-
takse. Raudteel peab teisi teid ja abinõu-
sid olema, kuidas selle eest hoida, et fis-
kus kahju ei saaks. Kui meil kahjuks on
niisugune trahvimise põhimõte vastu võe-
tud, nagu see omal ajal maksev oli, siis ei
tohiks seda ometi laiendavalt ehk eksten-
siivselt seletada. Peaksime püüdma in-
imestele seaduse täitmist nii kergeks teha,
et seaduse vastu eksimisi nii kergesti ette
ei tule. Siin nõutakse lapselt seaduse täit-
mist. Kuidas saab laps selle eest hoidu-
da?! Kuipaljudel lastel on oma rahakott?!
(Vahel hüüe: Löövad vanemate järelt
üle.) Ei ole õiglane last trahvida, kui laps
näiteks juhtumisi on sõidu peal oma pileti
kaotanud.

Peale selle on oluline külg, millele rkl.
Johanson tähelepanu juhtis, põhjuseks, et
meie ilma mõjuva põhjusega puht õnnetus-
juhtudel inimesi karistusevääriliseks ei tohi
tunnustada.

Aruandja O. Kask (lõpusõna): Raha-
asjanduse komisjonis oli kaalumisel, kas
võtta 12 või 14. Valitsuse eelnõus üldse
määrat ei ole, vaid on nimetatud, nagu se-
nimaksvas seaduses, alaealised. Vormiliselt
mina ühineda paranduse-ettepanekuga ei
saa, kuid ei oleks selle vastu sisuliselt, kui
see norm oleks 14. Ka raudteevalitsuse
esindaja teatas, et neile on see norm vastu-
võetav. 16 oleks palju, aga 14 on alles
kooliiga ja selle vastu ei saaks sisuliselt
vaielda. Vormiliselt mina ettepanekuga
ühineda ei saa.

Juhataja: Rkl. Johanson'ilt on ette-
panek:

võtta § 26. neljanda lõike teises
reas „12“ asemele „16“ ja viiendas
reas „12“ asemele „16“. Juhul, kui

see ettepanek tagasi lükatakse, võt-
ta samas „12“ asemele „14“.

Esmalt tuleb hääletamisele ettepanek,
võtta „12“ asemele „16“. (Hääletat-
akse.) Ettepanek on vastu võe-
tud, seega langeb ära teine ettepanek.

(Hääletatakse.) § 26 on vastu
võetud ühes parandusega.

§§ 27 ja 28 võetakse vastu.

(§ 29.)

Kaasaruandja J. Holberg: Selguse
mõttes teen üldkomisjoni nimel ettepaneku,
käsitleva paragrahvi teise lõike esi-
mene lause võtta järgmises redakt-
sioonis: „Vagunisse ei või võtta:
1) kergestisüttivaid ja lõhkevaid ai-
neid, välja arvatud püssirohi plekk-
toosides ja kinnistes rohuarvedes
kõgukaalus mitte üle 2 kilogrammi;
2) pahastilõhnavaid asju ja üldse
asju, mis tüli või kahju võivad sü-
nitada kaasreisijaile või raudteele.“

See oleks selguse mõttes vajalik. Sisuli-
selt on see sama, nagu rahaasjanduse ko-
misjoni ettepanek, aga siin see vormulat-
sioon oleks täpsem ja selgem.

Aruandja O. Kask (lõpusõna): Sisu
on siin üks, see on ainult redaktsiooni kü-
simus. Kui üldkomisjon arvab, et see re-
daktsioon parem on, siis mina selle vastu
ei vaidle.

§ 29 võetakse vastu ühes paran-
dusega.

§§ 30—37 võetakse vastu.

Juhataja: Edaspidi arutame seadus-
eelnõu teksti peatükkide kaupa.

(I osa III peatükk §§ 38—80.)

Teedeminister A. Jürman: § 71. on
ette nähtud, et tol korral, kui saatekirja
duplikaat kaduma läheb, pannakse kuulu-
tused välja, ja selle paragrahvi järgi ei
saa enne saadetud kaupa kätte, kui möö-
dub 30 päeva pärast kauba kohalejõudmist.
Oleks aga otstarbekohasem, kui võtaksime
§ 71. 30 päeva asemel 14 päeva, see oleks
hõlbustus kaubasaajatele, neil ei tuleks
oodata 30 päeva, vaid juba 14 päeva jä-
rele võiks kaubasaaja kauba kätte saada.

Aruandja O. Kask: § 76. on trükiviga.

„(§ 96)“ asemel peab olema

„(§ 97)“.

Juhataja: Aruandja parandus eraldi
hääletamisele ei tule.

Teedeministrilt on ettepanek,

§ 71. võtta sõnade: „enne kolmekümne päeva möödumist“ asemele: „enne neljateistkümne päeva möödumist“.

(Hääletatakse.) Teedeministri ettepanek on vastu võetud.

(Hääletatakse.) § 71 on vastu võetud ühes parandusega.

(Hääletatakse.) I osa III peatükk on vastu võetud ühes parandusega.

(I osa IV peatükk §§ 81—109.)

Juhataja: Selle peatüki juurde on § 88. kohta kaasarauandjalt ettepanek, kustutada viimne sõna „tuludeks“ ja võtta edasi järgmine lause: „korraldusse teenijate hoolekande otstarbeks“.

Aruandja O. Kask (lõpusõna): Selle paragrahvi juures olid suuremad vaidlused Riigikogus, kus vaieldi hoolekandefondi sissejätmise üle seadusse. Tekkisid vaidlused nende summade üle, mis fondi lähevad. Puudutati 3 liiki neist summadest, esiteks rohkemvõtted, teiseks oksjoniülejäädid ja kolmandaks lunamaksud. Juba sel korral oli mul au ette tuua, et rahaasjanduse komisjon pooldas oksjoniülejääke ja lunamakse, kuid mitte rohkemvõtteid. Rahaasjanduse komisjon ei pidanud soovitavaks, et need rohkemvõtted läheksid raudteenijate endi heaks, ja ei oleks soovitav, et väljaspool arvamine tekiks, nagu eksib teenija oma kasuks. Lunamaksud annavad väikesi summasid.

Ma juba eelmisel korral tähendasin, et rohkemvõtete eksimuste protsent oli Vene ajal 5, kuid Eesti ajal on see 2%. Nii et iseenesest see protsent ei ole suur, kuid siiski 1929. aastal näiteks tegid rohkemvõtted välja Kr. 21.821.57. Eelmistel aastatel oli rohkemvõtete summa väikesem, 1927./1928. a. Kr. 7.603.24 ja enne seda Kr. 14.000.— 1928./29. a. rohkemvõtete summa on seletatav seega, et siis uus tariif maksuma pandi, mille tõttu ka ametnikkude eksimuste suurenemine. On arvata, et edaspidi see summa väheneb. Kordan, et rahaasjanduse komisjon oli arvamisel, et ei ole otstarbekohane, kui rohkemvõtted, kui ametnikkude eksimused, läheksid ametnikkude hoolekande heaks, ja seepärast kustutati see lõige. Seepärast rahaasjanduse komisjoni nimel vaidlen üldkomisjoni ettepaneku vastu.

Kaasarauandja ettepanek lüka-

takse tagasi 30 häälega 24 hääle pooltolemisel.

I osa IV peatükk, II osa I—III peatükk, III osa I—IV peatükk ja IV osa — §§ 81—178 — võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

6. Vangistusseadustik — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeäär puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees J. Klesment.

Pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II lugemisel jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise. Selle korralduse vastu ei vaielda.

§§ 1—17 võetakse vastu.

Juhataja: Selle seaduseelnõu edaspidisel arutamisel jätan ära paragrahvide viisi hääletamise, kuna ettepanekuid ja parandusi palju ei tehta. Edaspidi arutame peatükkide kaupa. Minu korralduse vastu ei vaielda.

1. osa 3. ja 4. peatükk — §§ 18—31 — võetakse vastu.

(1. osa 5. peatükk §§ 32—51.)

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud rahvaasadikud! Selle osa kohta oleks mul kolm paranduse-ettepanekut: §§ 32, 43 ja 49 juures. Kõigepealt panen ette,

§ 32 teine lõige kustutada.

Selle ettepaneku põhjenduseks oleks mul öelda järgmist. Riigikogu võttis käesoleva aasta eelarve arutamise puhul vastu sooviavalduse: Vangide töid korraldatagu nii, et selle läbi ei süveneks tööpuudus. (J. F u k s, as: Kuidas seda saab nii korraldada?) Selle sooviavalduse vastuvõtmiseks andis põhjust asjaolu, et vangimajad olid võtnud oma kätte isegi välistöid vähempakkumisel: magistraalkraavide kaevamisi ja metsatöid. Vangimajade valitsuse direktori seletuse järgi sai $\frac{1}{12}$ osa tervest Valgamaal ülestöötatavast metsast vahialustega tehtud. Tööd olid nii odavasti hinnatud, et ettevõtjad neid ei võinud oma kätte võtta, sest nad on harjunud harilikult ka vahekasu saama töödelt. Töölistel otse, ilma vahelteenijate-ettevõtjateta, oma kätte ei ole võimalik ametiasutuste poolt vähempakkumisel väljaantavaid töid võtta, sest seal on tarvis kautsjon sisse maksta ja kõiksugused vormaalsused täita. Sel puhul saadeti Riigikogusse märgukiri. Ma tsiteeriksin ühe

lause saadud märgukirjast, millele on paar-kümmend inimest alla kirjutanud. Seal oli öeldud muu seas järgmist: „Valga vangide valitsus ja vangid on meile, Karula valla maata töölisele, saanud saatuslikuks. Tööd ja teenistust peale metsatöö ei ole leida ja sellegi töö teevad vangid ära. Peame toitma oma perekonnad ja kodanikumakse tasuma, tööd aga ei ole.“

Eelmisel aruande-aastal 1928./1929. on vahialused viibinud sisetöödel 185.590 päeva, välistöödel 160.060 päeva ning majapidamistöodel 48.700 päeva, kokku 394.350 tööpäeva, eelmisel aastal 1927./28. umbes sama arv, kokku 395.360 päeva.

Kui võtaksime ka ainult vangide välis-tööde päevade arvu — 160.060 — ja kui meie arvame, et maatöölised välistöödel oleksid võinud keskmiselt umbes 100 päeva viibida, see on $\frac{1}{3}$ aastastest tööajast, siis juba seeläbi üksinda on ära võetud 1.600 tööliselt töötamise võimalus, ja kui nende tööliste päevapalgaks arvata keskmiselt $2\frac{1}{2}$ krooni, siis oleks teenistust kaotsi läinud seeläbi 40 miljonit senti ehk 400.000 krooni.

Selle tagajärjel, et need tööd ei saanud tehtud harilikkude töolistega, selle tagajärjel peavad välistöölised puudust kannatama ja puuduse all kannatavad samuti nende perekonnad. Riigikontrolöri „punane raamat“ 1928./29. a. eelarve täitmise kohta märgib, et vangitööde eelmise aasta puhaskasust vangistuseasutiste ametnikkude tasuks on makstud 27.286.67 krooni. sellest gratifikatsioone kohtuministeeriumi kesk-asutuse ametnikkudele ja vabateenijatele 4.470 krooni ja seda Riigikontrolöri arvates otse seadusevastaselt.

Saksa vangistuseadustiku eelnõu § 82 nõuab, et vaba töö ja eraettevõtted ei tohi kannatada vangide töö läbi. Vangide töö on tähtis, keegi selle vastu ei vaidle, kuid tähtsam on neile töö muretsemine, kes väljaspool vangimaja töödega endid ja oma perekondi toidavad.

Ma olen kindel, et ka sama põhimõtte meil peaks tunnustamist leidma. Saksa seaduseelnõu keelab kategooriliselt: vähempakkumistest ei tohi vangistuseasutused osa võtta. Meil aga on vähempakkumistel võetud vangimajade poolt enda peale mitte ainult sisemisi vaid ka välistöid.

Mina ei tee ettepanekuid sisetööde kohta, olgugi et vangimaja trükikoda viimasel ajal on konkureerima hakanud riigi trükikojaga, nii et viimane oli sunnitud pöörama märgukirjaga Kohtu- ja siseministri poole, et niisugused asjad ei korduks. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p :

Ei, enam ei ole. — Kes kelt: Riigi trükikojas võetakse liiga kallist hinda.) Riigi trükikoda — ma tellisin ise sealt ja ei või öelda, et oleks olnud kallis. Kodifikatsiooni osakonna liikmed, kes enne oma raamatuid kirjastasid riigi trükikoja kaasabil, on nüüd üle läinud vangimaja trükikotta, kus hinnad odavamad. Ma ütlen aga, et sisetööde kohta niisuguseid ettepanekuid ei tule, aga minu arvates oleks tarvis piirata vangimajade tööstust välis-tööde alal, vähemalt seniks, kuni meil praegune kibe tööpuudus valitseb, mis pealegi iga päevaga raskemaks muutub, nii et see Kohtu- ja siseministri seletuse järgi juba riigikorrale hädaohlikuks muutub. Neil kaalutlustel teen ettepaneku, välja jätta § 32 teine lõige, mis kõneleb järgmist: „Oma tööstuse puudusel võidakse Kohtu- ja siseministri poolt igal üksikul juhul kinnitatud korras vangistusasutiste kätte kaubelda ka välistöid riigilt, omavalitsustelt ja eraisikutelt.“ Ma loodan, et järgnevatel aastatel välistööde alal jätkub vangidele töid uute vangimajade ehitamise juures. Tööfondi summasid suurendab käesolev eelnõu 9—10 miljoni senti võrra aastas selleks, et võimaldada uusi vangistuseasutisi ehitada. Juba praegu fondi läheb sama summa, umbes 9 miljonit aastas, nii et edaspidi igal aastal võib fondi vangide tööst arvatud saada 18—20 miljonit senti. Ja kui see summa ära tarvitatakse vangistuseasutiste ehitamiseks ja kordaseadmiseks, siis jätkub, kui meie arvame vangi töö keskmiseks päevapalgaks 2 krooni, sellest tööst umbes 100.000 päevaks. See katab peaaegu ära normi, mis vangid praegu välistöödel teevad. Ja ma arvan, et eeskätt tuleksid vangid tööle rakendada just vangistuseasutiste ehitamise ja kordaseadmise töödeks, nagu välismaal tehtud, sest seal on tööpoolest vaja tööd teha. Seejuures vist keegi ei kahtle, kes vangimajades käinud. Ruumi-puudus on seal otse kisendav. Ja kui vangimajad korda seatud, siis vaatame, kas vaja saab olema vange saata magistraal-kraave kaevama ja metsatöödele või mitte.

Siis teine ettepanek oleks § 43 kohta: võtta § 43 vastu järgmises redaktsioonis:

§ 43. Vahialuste töötasu arvatakse päeva- või tükiviisi vastavalt töö edukusele ja headusele 50—100% suuruses sellest normist, mis vabatöölisele kuulub sama töö eest ning samal alusel.

Siin on lahkuminek Vabariigi Valitsuse poolt esitatud redaktsioonist ainult üldnormi suhtes. Valitsuse eelnõu järgi töötasu arvutatakse niiviisi, et vangi töö hinnatakse

maksimum 75% sellest normist, mis vabatöölisele makstakse, sellest 75%-dist läheb üks pool vangile ja teine pool tööfondi, nii et vang võib kõige rohkem 37% saada turuhinnast.

Minu arvates on täiesti põhjendamata, kui vangile, kes sama edukalt tööd teeb kui vaba tööline, töötasu arvutatakse kõige rohkem 75% sellest normist. (J. Tõnison, rhv: Ega see, kes seal puuris istub, ikka ei ole lihttööline.) Härra Tõnisson, selle eest, et ta puuris istub, läheb 50% tema teenistusest riigile. (J. Tõnisoni, rhv vahelhüüe.) Härra Tõnisson, võib-olla tutvuskite teiste riikide vangistuseasustikkudega, siis näeksite, kuidas seal asi on korraldatud. (J. Tõnison, rhv: Olud on sootu teised, ei saa võrrelda, seal on niipalju süsteeme, kui riike.) Süsteem on seal üks, aga meil tahetakse teine süsteem luua vangide töötasu alal. Mujal on üles seatud üldine põhimõte, mille kohta ma võiksin tsiteerida Saksa vangistuseasustiku eelnõust vastavat osa. Seal öeldakse: „Die freie Arbeit soll nicht unterboten werden.“ See on arusaadav mispärast. Edasi ütleb Saksa vangistuseasustik, et vangistuseasustite töökodades valmistatud asjade hinnad tulevad võimalust mööda lähendada hindadele vabakaubanduses. Samuti kui eraisikute poolt vangide tööde eest makstavad päevapalgad tulevad kokku kõlastada vabatöölise päevapalkadega — eelnõu § 82. Kui seda ei tehta, siis tekitatakse kõlvatut võistlust eraettevõtjatega. Meil on üldkomisjonis seaduseelnõu arutusel, mis kõlvatu võistluse ära keelab. Vangimajad võiksid sel korral, kui seadus sel kujul vastu võetakse, nagu see esitatud, kus vangidel prii söök, korter ja kehakate, kui nad tahavad tööde hindu alla suruda, eraettevõtjad asetada täiesti väljapääsematusse seisukorda. Kui vang teeb sama hästi tööd, kui eraettevõtja juures tööline, kui tellija saab samas väärtuses asja, mispärast peab siis vangi töö 25% odavam olema? Kui inimestele võimaldatakse turuhinnast odavamalt kasutada vangide tööd, siis loomulikult kasutavad nad seda, ja selle all kannatavad teised ettevõtjad ja käsitöölised. Kui vangimajas töötatakse halvemini, siis makstakse töö eest ainult 50% sellest, mis harilik vabatööline eraettevõtja juures saab. Ma ei ole selle kohta ettepanekut teinud, et alammäär ära jääks. See jääb sisse. Aga neil juhtumel, kus vangi töö täiesti vastab vabatöölise kõigeparemale tööle, peab ka tasu vastama sellele. Rahvamajanduslikult ei ole sarnased nähtused soovitavad, kus vangimajad

hakkavad odavate hindadega eraettevõtjatega konkureerima. Ja viimati võiks kujuneda olukord sarnaseks, nagu mõnel pool öeldakse, et kodanikud ei võiks üldse enam teistmoodi tööd saada kui ainult vangimajade kaudu.

Lõpuks panen ette,

kustutada § 49, kuid juhul, kui seda ettepanekut vastu ei peaks võetama, siis § 49 üks parandus ette võtta, nimelt „ $\frac{1}{3}$ osa“ asemele võtta „ $\frac{1}{6}$ osa“.

Selle viimase parandusega ühineb ka üldkomisjon, kuna esimese ettepanekuga, nimelt terve paragrahv kustutada, üldkomisjon ei ühine. § 49 ütleb, et tööfondi igaaastasest juurdekasvumast võidakse aasta lõpul määrata Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud kava järgi tööstuse alal teotsenud ametnikkudele ja teenijatele lisatasu; sealjuures ei või lisatasu üksikule isikule tõusta üle tema neljakuulise palgasumma ja üldine lisatasude summa üle $\frac{1}{3}$ osa tööfondi selleaastasest juurdekasvust. Praegu on see aastane juurdekasv umbes 9 miljonit, nii et eelmisel aastal, nagu Riigikontrolöri aruandest leidsite, on antud ligi 3 miljonit ametnikkudele lisatasu. Nüüd selle eelnõu vastuvõtmise tagajärjel suureneks tööfondi summa kahekordselt. Riigikassa sissetulek langeks ära, ja selle tagajärjel, kui meie ka edaspidi anname $\frac{1}{3}$ fondist lisatasu ametnikkudele, võiks see summa tõusta aastas 6 miljonile. Seda arvatavasti seaduseelnõu esitajad ei soovinud ja arvatavasti on nad ka sellel arvamisel, et $\frac{1}{6}$ peaks jätkuma. Seepärast on ka arusaadav, et üldkomisjon selle parandusega on ühinenud. Mina aga lähen kaugeemale ja arvan, et kogu § 49 tuleks välja jätta. Arvan, et ei ole mingit erilist põhjust, eriti praegusel ajal, kus riik raskest seisukorras on ja summased ei leidu ka kõige hädatarvilikumate väljaminekute jaoks, määrata ühele ametnikkude liigile eritasu. Meie näeme, et seda tasu saavad ka ministriumide keskastutuse ametnikud, kes vangide tööst kuidagi osa ei võta. Leian aga, et ei ole põhjust ka kohapealsetele ametnikkudele lisatasu maksta, kuna fondi summadest on võimalik erilisi koosseise ametis pidada. Kui selle kustutamine, siis hoiaksime kokku 3 miljonit aastas.

Vene ajal maksti lisatasu, Kerenski ajal kaotati lisatasumaksimine, meil seati jälle sisse. Nii et see lisatasumaksimine on sagedasti muutunud.

Põhjused lisatasumaksimiseks olid, et seeläbi taheti ergutada arvatavasti vangimajade juhte selleks, et nad rohkem huvi-

tatud oleksid vangide tööde läbi riigile sisetulekute muretsemisest. Nüüd aga ei saa riik neist summadest pennigi enam, vaid seaduseelnõu järgi lähevad need tööfondi. Nii langeb ka see põhimõte — riigile sisetulekute muretsemiseks kaasa aidata — ära.

Seepärast arvan, et ettepanek, lisatasude maksmine ära jätta, peaks vastuvõtmise leidma.

Juhataja: Rkl. Jõeääre ettepaneku kohta — võtta § 49 $\frac{1}{3}$ asemel $\frac{1}{6}$ — teatab aruandja, et ta selle parandusega ühineb. Nii et kui eraldi hääletamist ei nõuta, siis see parandus eraldi hääletamisele ei tule.

Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Austatud Riigikogu liikmed! Minul on nende paranduste puhul, mis lugupeetud rkl. härra Jõeäär sellelt kõnetoolilt Riigikogule tegi, valitsuse nimel järgmist teatada. Kõigepealt peab valitsus täiesti vastuvõtmatuks ettepaneku, § 32 viimne lõige kustutada, mille põhjal vangidel on võimalus saada välistööd. Kui see lõige kustutatakse, paneks see vangimajad — ja mitte ükski vangimajad, vaid ka paljud vangid ise — raskesse seisukorda. Vangid, kes ei saa teha vangimajas tööd, jääksid seetõttu täiesti tööta. Sest kui seaduses ära keelatakse, et välistöid vangid teha ei tohi, siis jääksid nii paljudki vangid tööta seepärast, et kõigil vangidel ei ole võimalus sise-misi töid teha. Meie ei saa kõike vange tööstusealale üle viia seepärast, et sisse-seaded ei ole vastavalt sellele korraldatud. Ja seda sellepärast, et vangide töö ei tohi saada võistlejaks eraettevõtetele. Kui aga välistööd seadusega ära keelatakse oleks tööta jäänud vangide seisukord halb ka selles mõttes, et teised vangid, kes tööd teevad, korjavad endale teatud kapitali, millest vangist vabanedes esialgu elada võivad. Need vangid tuleksid aga sarnasel puhul täiesti tühjade kätega vangist välja, ja selle asemel, et ausate inimestena elama hakata, oleksid sunnitud jällegi kuritegevusele anduma. Seepärast ei saa meie vangidele välistööd ära keelata. Et aga garantii oleks, et vangide välistöö laiemas ulatuses võistleva ei hakkaks eraettevõtetega, selleks on paragrahvi võetud üles, et niisugusteks töödeks võib luba anda ainult Kohtu- ja siseministri otsuse põhjal. Seni on see olnud võrdlemisi vaba. Vangimajaülem võtab ise tööd, uue korraldusega see võimalik ei ole, seda saab teha ainult Kohtu- ja siseministri otsusel, ja see oleks küllaldane garantii, et

kõik väärnähtused sel alal ära hoitud saaksid.

Mis puutub andmetesse, mida härra Jõeäär ette tõi, nimelt tööpäevade arvu kohta, töötasu kohta j. n. e., siis on need arvud õiged, aga mitte praeguse aja kohta. Praegu on pilt muutunud, praegu on töökord sootu teine, läbikäik on teine, seepärast et meie enam võimalikuks ei pea niipalju tööd vangide kätte koondada kui varem. Juba praegu on selleks suured kitsendused tehtud.

Mis puutub § 43, kus härra Jõeäär ettepaneku tegi, tõsta seda töötasu protsenti, mida vahialustele makstakse, 50—75% pealt 50—100% peale, siis minu arvates ei ole see usutunnistuse küsimus, vaid see on tehnilise otstarbekohasuse küsimus. Kui meie ka võtaksime ülemmääraks 100%, ikkagi tuleb iseenesest mõistatavalt töötasu määra töö headusele ja edukusele vastavalt. Üldse peab ütleva, et praegu terves maailmas vahialustele tervet tasu välja ei maksta. Tõsi küll, üksikutes uutes seaduseelnõudes, nagu näiteks ka Saksamaal, on see ette nähtud, aga kas see otstarbekohane on või mitte, see on iseasi. Üldpõhimõttena on senini püsinud vaatekoht Lääne-Euroopas, et vangide töö juures täit normi ei arvestata. Aga nagu ma juba ütlesin, see ei ole usutunnistuse küsimus, ja siin võib Riigikogu otsustada, kuidas ta tahab.

§ 49 juures olen nõus, et võtta $\frac{1}{3}$ asemel $\frac{1}{6}$, sest uue seaduse konstruktsiooni juures on see võimalik. Aga paragrahvi välja jätta küll ei saa, sest kui mingit ergutust ei ole, siis lähevad tööd palju halvemini. Meie oleme seda näinud tööstustes, kus preemiade süsteemi ei ole olnud. Sellepärast on ka teistes riigitööstustes preemiad maksma pandud. Meie näeme õlikivitööstuses, näeme sadamatehastes on preemiade süsteem olemas, ja isegi vedurite küttes juures oleme selle süsteemi sisse seadnud. Ja kui töökorraldajad mitte midagi ei saa, siis ei saa võtta vangimajade valitsus garantiid enda peale, et tööd korralikult tehtud saaksid, et tööd tõesti seda otstarvet kätte annaksid, mida nõutakse. Seepärast peaksid preemiad jääma. Parandus, võtta „ $\frac{1}{6}$ “ „ $\frac{1}{3}$ “ asemele, teeb preemia niikuinii vähemaks. See on vahest garantii nende soovide läbiviimiseks, mida rkl. Jõeäär ette pannud. Seepärast palun selles paragrahvis vastu võtta „ $\frac{1}{6}$ “ „ $\frac{1}{3}$ “ asemel, millega ka härra aruandja ühines.

J. Fuchs (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma peaksin ka vaidlema rkl. Jõeääre poolt tehtud ettepaneku vastu, § 32 teine lõige välja jätta. Härra Jõeäär tõi ette, et ei peaks välistöödele vange raken-

dama, ja tõi ette, et vangimajade ehituse- ning sisetöödeks oleks vaja rakendada rohkem jõude. Ja kui härra Jõeäär arvab, et vangimajade ruumid kitsad on, siis arvan ma, kui käesoleva seaduse vastu võtame, kus rohkem kasvatuslikud põhimõtted läbi viidud, et siis tulevikus meil niipalju vange enam ei saa olema. Kui meie teisest küljest vaatame, härra Jõeäär, maaparanduse- töid, iseäranis Lõuna-Eestis, siis näeme, et täitsa otstarbekohane oleks, kui vangid niisugustest töödest ka osa võtaksid, mis on ülesehitav ja produktiivne töö. Ma saan aru härra Jõeäärest, kes on Saaremaa esin- daja, et suur hulk töölisi reisib Saaremaalt Suurelemaale tööle, ja vangid võivad võtta teenistuse nende eest ära. Kui meie riikli- kust seisukohast välja minnes vange soo- desse kraavitöödele saadaksime, siis võib- olla nii mõnelgi kaoks vangiminemise isu. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Ma ei taha öelda, et Saaremaa mehed vangid olek- sid, vaid nad on head kraavikaevajad. Meie majanduslik seisukord ei võimalda aga iga- kord neile nii kalli hinna eest töid välja anda.

Kui siin ette toodi, et vangid võistlevad eratöolistega, siis võistlevad nad ka kraavi- töolistega.

Kui metsatööstuse võtame, siis võib-olla on siin olukord tõsine, et lankide pereme- hed või suuremate metsalahmakate ülesost- jad nõuavad kautsjonit. Aga tegelikult on nii, et kui ka kautsjonit nõutakse, võiksid töölised ühineda artellideks ja seega oleks neil võimalik neid töid teha. Mina ei pea seda loomulikuks, et niisugused vaheltkaup- lejad peaksid olema, kes töölistele tööd muretsevad. Ma tean, et selle all on paljud töölised ettevõtjate juures kannatanud, on töövaevast ilma jäänud, ja siis tõesti oleks parem, kui töölised seda tööd teinud ei oleks. Tihtilugu tuleb neil tagantjärele protsessida, ja tihtipeale osutub see in- mene, kellelt nõutakse, paljaks inimeseks. Härra Kohtu- ja siseminister tõi ka põhju- seks ette, et kõik ei mõista ehitusetöid teha ja võib-olla ei tahagi sisemisi töid teha, vaid tahavad vaba õhus töötada. Meie teame, et suur hulk vange töötab Pärnu- maal Jõõpre turbarabas. Nad teenivad kau- nis head päevapalka. Kuidas nüüd seda soovivaaldust tõlkida, mis Riigikogu eel- arve-komisjon eelarve juures vastu võttis, et vangide tööd tuleksid nii korraldada, et seega mitte tööpuudust ei süvendataks, see on nüüd teine küsimus. Ma arvan, et van- gid ka sisemisi töid tehes igatahes ühelt osalt töolistelt töövõimaluse ära võtavad.

Selle paragrahvi teise lõike sissejätmine

on tingimata tarvilik nii riiklikust kui ka põllumajanduslikust ja ka vangide seisuko- hast ning seepärast tuleb teine lõige sisse jätta.

P. S c h ü t z (stp): Lugupeetud Riigi- kogu liikmed! Härra minister avaldas kar- tust, et kui vangide tööd välistöödel piira- takse, siis vangidele ei leidu sisemistel töö- del tarvilikul määral tööd, eriti neile, kes ei oska sarnaseid töid teha, mis sisemistel töödel võib teha. Meie teame, et viimasel ajal on tööpuudus äärmiselt teravaks muu- tunud. Riik määrab eelarve korras suuri summasid töötatöölisele hädaabitööde kor- raldamiseks. Ja kui nüüd vangid pannakse konkureerima just peajasjalikult töötatöölis- tega, kui vangidele katsutakse sarnaseid töid anda, mida võiksid töötatöölised ära teha, siis arvan, et see ei ole riiklikust sei- sukohast otstarbekohane. Vangid on mõis- tetud vanglatesse karistamiseks. Härra Fuks tõi ette, et mõni vang ei soovi sisemistel töödel töötada, siis tuleks neile võimaldada välistööd teha. Kui peame vangide iga soo- viga arvestama, siis ei ole see karistus, vaid lõbu. Lugupeetud Riigikogu liikmed, sarnastel juhtumistel ei jää neil töötatöölis- tel, kes nälgivad, kes igasuguse lootuse kaotanud tööd leida, muud kui katsuda abinõusid leida, kuidas vangimajja pääseda, et selle kaudu tööd saada. (Kohtu- ja si- seminister A. A n d e r k o p p: Kas Teie tahate, et need vangid siis uuesti jälle vangi tulevad? Mis nad siis tegema hakkavad?) Läänud aastal oli lumeta talv, ja seetõttu maal tööpuudus oli õieti terav, sest veotööd seisis, tol ajal tuli meie rühmale suurem märgukiri Valgamaalt, kus Valgamaa tööli- sed kaebasid, et kõik võimalikud maatööd vangidega ära tehakse. Sarnane märgukiri saadeti ka Vabariigi Valitsusele. Ma ei tea, missuguse seisukoha Vabariigi Valitsus sel- le märgukirja kohta võttis. Selle tagajärjel on Valgamaal maatöölise hulgas tööpuu- dus äärmiselt suur. Inimesed on sattunud väljapääsematusse seisukorda. Kui riik van- gidele juba niikuinii ülalpidamiseks summa- sid määrab, ja teisest küljest ka riik peab hädaabitöid korraldama ning selleks sum- masid määrama, siis arvan, et see otstarbe- kohane ei ole, kui vangid pannakse sar- nastele töödele, mida töötatöölised, eriti hädaabitöölised väga hästi võiksid ära teha. Selle vastu ei saa vaielda. Kui vange tööle rakendatakse, see on täiesti otstarbekohane, aga seda võib ikkagi teha sel määral, mil määral see ei süvenda tööpuudust. Kui van- gide tööga tahetakse tööpuudust süven- dada, siis leian, et see otstarbekohane ei ole.

Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud eelkõneleja rkl. härra Schütz tõi ette juhtumise Valgamaalt, kus vangid on teistelt tööd ära võtnud. Ma pean ütleva, see on juba otse ärakulunud juhtumine, millest juba kaks aastat kõneldud ja mis ometi selge peaks olema. 1929. a. talvel pakuti 3—4 korda neid metsatöid välja, keegi ei tahtnud, ja lõpuks tulid need tööd vangide kätte anda. Võib-olla, et neid töid hinnati madalalt, kuid mitmekordse väljapakumise järele ei võtnud töid keegi, ja millepärast siis nüüd siin vangimajad süüdi? Hinnanud ei ole ometi töid vangimajad.

Kui meie üldiselt seisukohal oleme, et meie vangidest korralikke kodanikke peame kasvatama, siis peame ka seisukohal olema, et kui nad ükskord vangimajast välja tulevad, siis peab neile ka võimalus antama, et nad korralikkudeks kodanikkudeks saavad. Meil on 3.000 vangi ümber ja neile peab tööd soetama. Vangimajast tulles tahavad ka vangide perekonnad ülalpidamist, ja sel puhul on hea, kui vangid ka kinni olles pisut teenida võivad, ja kui kord vangist vabaks saavad, siis neil ainevõimalus oleks mõni nädal puhata, perekonda aidata ja ringi vaadata, kust tööd saada. Kui kõigevähemalgi määral vangidele välistöö korraldatud ja sedagi ministri kontrolli all, siis ei peaks ju selle vastu vaieldama. On ju vange, kes ei taha kõiki töid teha, ei taha, et neid mõnesugusel tööalal õpetatakse, muidugi sundida neid ei saa, kuid on selge, et midagi nendega peab peale hakkama. Vaadake, need on põhjused, miks ei saa keelata täiesti välistööd.

Aruandja J. Klement (lõpusõna): Rkl. Jõeäärelt tehtud ettepanekud on üldkomisjonis kaalumisel olnud. Komisjon ei ole nendega ühinenud, peale § 49. tehtud paranduse, võtta „1/3“ asemel „1/6“. Selle parandusega ühinen, kuna üldkomisjoni nimel § 49 väljajätmise ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja: Hääletamise korra kohta teatan, kuigi peatükk on arutamisel terves ulatuses, siiski, et ära hoida arusaamatusi, hääletan selles peatükis eraldi need paragrahvid, mille kohta parandused tehtud.

Kõigepealt tuleb hääletamisele § 32 juures tehtud parandus, teine lõige kustutada, hääletan seepärast selle eraldi.

§ 32 teine lõige võetakse vastu.

§ 32 võetakse vastu.

A. Jõeääre ettepanek § 43. kohta lükatakse tagasi.

§ 43 võetakse vastu.

§ 49 võetakse vastu ühes parandusega 31 häälega 26 hääle vastu.

1. osa 5. peatükk võetakse vastu.

Vaheaeg kl. 19.04 min. — kl. 19.23 min.

(1. osa 6. peatükk §§ 52—67.)

Juhataja: Selles peatükis on §§ 58 ja 60 juures variandid. Need tulevad eraldi hääletamisele.

Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Austatud Riigikogu liikmed! Minu kohus on vaielda variantide vastu §§ 58 ja 60 juures ja nimelt teise variandi vastu järgmistel põhjustel. Viimases variandis tahetakse vastutus vangide õnnetusjuhtude eest palju kaugemale viia, kui Tööstusliku töö seaduse § 616 hariliku töölise kohta ette on nähtud. See oleks meil täiesti uue põhimõtteliku olukorra loomine. Põhimõttelikult ei saa aga sarnast hindamist õigeks kiita. Teiselt poolt oleks olukord praktiliselt sarnane, et viiakse vastutus niikaugemale, mida raske on meie oludes ette kujutada. Kujutame ette, et vang on ajanud endale töö juures pinna sõrme, ta lahkub vangimajast, ja kui ta pärast seda sureb, ei ole tarvis isegi selle väikese haava kätte surra, meil tuleb terve tema tööjõud välja maksta. Niikaugemale meie isegi harilikus töökaitse seaduses läinud ei ole ega saa seda ka siin teha. Seepärast paluksin vastu võtta variandid §§ 58 ja 60 juurde, nii nagu valituse poolt esitatud.

Juhataja: Hääletamisele tuleb § 58 teine lõige. Selle kohta on variant. Kõigepealt tuleb hääletamisele teine lõige. (Hääletatakse.) Teine lõige on vastu võetud 30 häälega 20 hääle vastu, seega langeb ära variant.

(Hääletatakse.) § 58 on vastu võetud.

Hääletamisele tuleb § 60. Selle kohta on variant. (Hääletatakse.) § 60 on vastu võetud, seega langeb ära variant.

(Hääletatakse.) 1. osa 6. peatükk on vastu võetud.

1. osa 7. ja 8. peatükk ning 2. osa 1—3 peatükk — §§ 68—99. — võetakse vastu.

(2. osa 4. peatükk §§ 100—116.)

A. Jõeäär (stp): Teen ettepaneku, § 115 esimese lõike lõppu juurde lisada sõnad: „tarvitada oma patja ning voodipesu“.

Selle paranduse vastuvõtmise tagajärjel saaks kokku kõlastatud arestiaaluste ja mitte üle 3 kuu vangimõistetud isikute kohta käivad määrused § 129 ettenähtud paranejate astmes viibivate vahialuste omadega. Painduv karistusetäitmise kord ei ole nende vahialuste kohta maksev, kelle karistus on vähem kui 3 kuud vangistust, samuti ka kõigi arestiaaluste kohta. Painduva karistusetäitmise korra alla kuuluvate vangide jaoks on ette nähtud õigus, tarvitada oma patja ning voodipesu neil, kes viibivad paranejate astmes. Oleks loomulik, et sama võiksid kasutada ka arestiaalsed ja mitte üle 3 kuu vangimõistetud isikud.

Üldkomisjon, arutades seda paranduse-ettepanekut, ühines temaga. Loodan, et aruandja üldkomisjoni nimel selle ettepanekuga ühineb, nii et eraldi hääletamist ei tuleks nõuda.

Aruandja J. Klement (lõpusõna): Ühinen üldkomisjoni nimel rkl. Jõeääre poolt tehtud paranduse-ettepanekuga.

2. osa 4. peatükk võetakse vastu ühes parandusega § 115.

2. osa 5. ja 6. peatükk — §§ 117—134 — võetakse vastu.

(2. osa 7. peatükk §§ 135—144.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 136. teise lõike algul kustutada lause „Kartser on pime ruum kõva asemega.“ Selle asemele võtta: „Kartser on õhumahu poolest üksik-kambri suurune, köetav ja ventileeritav ruum.“

Meil ei ole mingit vajadust seaduses üles lugeda kartseri negatiivseid omadusi, selle asemele on aga tarvis ära määrata miinimum, millele kartser peab vastama, nimelt et see on oma õhumahutuse poolest üksikkongi suurune, köetav ja ventileeritav ruum.

Aruandja J. Klement (lõpusõna): Rkl. Jõeääre paranduse-ettepanek oli üldkomisjonis arutamisel pärast eelnõu Riigikogu juhatusel äraandmist. Komisjonis ei olnud tol korral, kui rkl. Jõeääre ettepanekut arutati, mitte teada, missugune on praegu vangimajade kartserite seisukord ning kas on võimalus praeguste oludega arvestades rkl. Jõeääre ettepanekut vastu võtta. Seepärast

palun § 136 komisjoni tagasi anda, et küsimust veel kord kaaluda ning valituse esindaja seisukohti kuulda, kas võib selle paranduse vastu võtta või mitte.

Juhataja: Kodukorra § 52. põhjal läheb § 136 ühes parandusega komisjoni.

Hääletamisele tuleb 7. peatükk, välja arvatud § 136. (Hääletatakse.) 7. peatükk on vastu võetud.

2. osa 8. peatükk — §§ 145—147 — võetakse vastu.

(3. osa 1. peatükk §§ 148—159.)

Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Austatud Riigikogu liikmed! Mul oli võimalus käesoleva peatüki juurde tehtud ettepaneku puhul I lugemisel tähendada, mispärast käesolevas seaduses praeguste seaduste ehituste juures pole võimalik seda peatükki välja jätta. Neid mõtiive kordan veel. See on sellepärast nimelt, et meile siis midagi järele ei jääks, millega alaealiste paranduseasutusi juhtida. Vene seadus, mis alaealiste parandusemajade kohta maksev, on kõigest vaevalt 4 paragrahvi pikk ja seega väga puudulik, ning ta ei näe ette kõiki võimalusi, kuidas seda asutust juhtida. Ainult määrusega seda suurt asja korraldada, ei ole ka õige tee.

Tahtsin selle peatüki puhul peatuma jääda § 177 p. 3. juures, nimelt küsimuse juures, kus on antud õigus alaealiste kohta paranduseasutuses tarvitada kehalist karistust.

Peab ütleva, et viimaste aastakümnete modern doktriin on asunud siin jaatavale seisukohale. Sellelt vaatekohalt sisaldavad uuemad seadused ja eelnõud ka kehalist karistust. Meie näeme, et näiteks Taanis on uue seadusega kehaline karistus läbi viidud.

Sellepeale vaatamata, et algeelnõu variandis seda karistust sees ei olnud, hiljem ministeeriumi komisjon selle põhimõtte heaks kiitis ja Riigikogus see vastu võeti ja üldkomisjoni poolt heaks kiideti, julgen ette tuua motiivid poolt ja vastu selle abinõu otstarbekohasuse kohta. Välismaal, kus kehaline karistus tarvitamisel, maades, kus on kultuur väga suur, ning alaealiste järelevalve ja hindamine väga välja arenenud, töötavad sel alal vilunud pedagoogid ja psühholoogid, kuid ka seal mitmel pool on tagajärjed andnud eitavaid momente.

Mul oli võimalus rääkida ühe meie luugupeetud tegelasega, kes uut kriminaalkõnetupidamise seadust välja töötab ja kes neid küsimusi tunneb. Tema asub meie oludes

selles suhtes eitaval seisukohal. Ja tõesti andmed, mis niisugusel korral esile võib tuua, on kaaluvad, mille üle tõsiselt mõtlema peab. Inglismaal on mõnes koolis kehaline karistus maksev — seal karistab küll politsei —, kuid defekt on see, et see teguviis loob koolides halva meeleolu ühe riigiaparaadi, see on politsei vastu. Inglismaal korraldati omal ajal ühe asjatundja ankeet selle üle, missuguseid tagajärgi on andnud kehaline karistus paranduseasutustes. Ankeedi tulemustest selgus, et see on andnud negatiivseid tagajärgi, sest 25% karistatutest on tulnud mõne kuu pärast tagasi paranduseasutusse, kuna kahe aasta jooksul on neist, kes kehalist karistust saanud, paranduseasutustesse tervelt 80% tagasi tulnud. See näitab, et isegi ühes kõrgema kultuuriga riigis, kus pedagoogiline vilumus väga suur, ei ole kehaline karistus neid tagajärgi andnud, mis loodeti. Võib-olla et ma eksin ja ma ei taha valitsuse eelnõule vastu vaielda ega esitada vastavaid parandusi, vaid pidasin oma kohuseks südame pealt ära öelda, kuidas mina sellest küsimusest aru saan. Ma arvan, et ühel või teisel rühmal ei ole see erakondade küsimuseks, vaid see on igapäevane arusaamise asi, ja mina tõin paari märkusega motiivid poolt ja vastu ning oma seisukoha ette. Kordan veel kord: moodne doktriin pooldab kehalist karistust, millela paranduseasutused töötada ei saavat, kuid teiselt poolt on mõnel pool tegelik elu näidanud, et selle karistuseviisi tagajärjed ja mõju on olnud negatiivsed. Mina isiklikult olen asunud kehalise karistuse suhtes eitava seisukohale. Minule tundub, et meie oludes praegusel ajal, kus kasvatajad noored ja vilumus väike, kehaline karistus rohkem negatiivseid tagajärgi võiks anda kui positiivseid.

M. Reisisik (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigepealt ma ei saa keelduda avaldamast headmeelt, et härra Kohtu- ja siseminister kehalise karistuse suhtes on asunud eitava seisukohale. (A. Tupits, põl: Aga valitsuse ettepanek missugune on?) Härra Kohtu- ja siseminister avaldas esialgu oma isiklikku arvamist, aga lootis, et Riigikogu siiski teda pooldab.

Need andmed, mis härra Kohtu- ja siseminister ette tõi, kõnelevad küllalt selget keelt. Need ütlevad selgelt, et kehaline karistus ei ole andnud soovitavaid tagajärgi, ja muud otstarbet tal ju ei ole. Kui võrt kehaline karistus iseenesest on ebapedagoogiline abinõu ja eriti selles eas lastele, kes on siin ette nähtud selle karistuse

osalistena, see on minu arvates päris selge. Võiks ju rääkida vitsahirmust täitsa arenemata laste juures kuni 7 aastani, laste juures, kellele ei saa ligineda mõistusega, vaid kellele jõuga peab ära näitama, et temast üle ollakse, aga isegi nende suhtes on viimasel ajal ikka rohkem ja rohkem arusaamisele jõutud, et kehaline karistus siiski ei anna soovitavaid tagajärgi, kõnelemata vanematest lastest. Kriminaal statistika näitab, et meie paranduseasutistes on suurem osa alaealistest kurjategijatest just 14—18 eluaastani. See on kõige kardetavam murdeaeg iga lapse elus, seda teab igaüks.

Käesolevas seaduseelnõus ettenähtud karistus ja selle karistuse andmise viis on igatahes niisugused, mis meid tõsiselt sunnivad mõtlema, eriti noorte tütarlaste suhtes. Siin iga naine kõigi oma instinktidega tunneb, et see on lubamatu. (M. Juham, tõe: Poistele võib anda? — J. F u k s, as: Õigel ajal, õige koht!) Kõik uuemaaja pedagoogid on jõudnud otsusele, et see on iga kasvataja enese pankrotitunnistus, kui ta kehalise karistuse juurde asub, ja ka kriminalistid, mitte ükski uuemaaja vaid juba ka vanemaaja omad, asuvad suuremalt osalt kõik eitaval seisukohal kehalise karistamise küsimuses.

Ma tahtsin rääkida sellest, et käesoleva seaduseelnõu I lugemisel tegin ma ettepaneku, välja jätta seaduseelnõust 3. osa 1. peatükk, mis puudutab alaealisi paranduseasutistes. Ma toetan seda ettepanekut seepärast, et meie praeguses seaduseelnõus see osa on suures vastolus selle vaimuga, mis seaduseelnõu koostajaid on kandnud meie vangistusseadustiku eelkava kokkuseadmisel. Kuna üldine vangistusseadustik on kantud humaansest vaimust, tundub, et seadustiku koostajad täie karmusega on asunud alaealiste kurjategijate kohtlemisele. Vene Seaduste Kogu XIV kõite viimne osa käsitab alaealisi paranduseasutistes, see on suur seadus 41 peatükiga, 1909. a. väljaandes. See seadus, kuigi 21 aastat vana, on niimoodi kokku seatud, et vastab inimlikkuse nõuetele alaealiste kurjategijate suhtes. Käesoleva seaduseelnõu vastava peatüki kohta aga ei saa seda kuidagi öelda. Alaealiste paranduseasutised ei tohi kanda puht vangimajade laadi, sest kui vangimajast võiksime kõnelda kui karistuseasutisest, siis alaealiste paranduseasutisi ei tohiks vaadata sellest seisukohast.

Meie teame, et meil on praegu olemas Harku koloonii, seal on läbistikku 200 kasvandiku ümber, kuna ruumi on 150 jaoks. Iga aasta käib kohtust läbi 420—430. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p:

Proua Reisik, meil on praegu 142.) Need on dr. Madisson'i andmed, võib-olla need on veidi vananenud. Üldse aga käib kohutust läbi iga aasta alaealisi kurjategijaid üle 1.100. Kaudselt kuritegevusega seotud umbes 2.300 alaealist. Teie näete, meie väikese rahva kohta ei ole need arvud sugugi väikesed, ja minu arvates tuleb tõsiselt tähelepanu pöörata sellele, et meie paranduseasutised tõesti sarnases sihis töötaksid ja oleksid rajatud sarnasele alusele, et see suur hulk alaealisi, kes sinna satub, tuleks välja korralikkude inimestena. Meie paranduseasutiste eelnõu on täiesti kantud vananenud vaimust. Juba tema asutamine on ühekülgne ja seotud ainult kohtuministeeriumiga. Varemalt ja meil õieti senini maksvas Vene seaduse XIV kõites alaealiste paranduseasutisi käsitavas seaduses on ette nähtud, et paranduseasutisi võivad, muidugi kohtuministeeriumi loaga, asutada peale kohtuministeeriumi veel omavalitsused, vaimulikud asutused, isegi ühiskondlikud asutused ja eraorganisatsioonid.

Meie paranduseasutistel puudub täielikult igasugune ühendus välisilmaga. On täiesti selge, et alaealised paranduseasutises, selle kasvandikud, peavad oma tulevase elu huvides seotud olema välisilmaga, et nad sealt lahkudes ei jääks niioelda õhku rippuma, kuna eriti silmas tuleb pida, et alaealiste kurjategijate õige suure protsendi moodustavad kas vanemateta lapsed või need, kel üks vanem, või jälle väga viletsates sotsiaaloludes elavad lapsed. Meil Eestis ei ole paranduseasutistel mingit sidet välisilmaga. Vene seaduse järgi loodi side hoolekogu kaudu, see hoolekogu instituut võttis endale kõigepealt hoolitsemise üksikute kasvandikkude eest, mitte ainult sel ajal, kui nad paranduseasutises kasvandikud olid, vaid eriti just nende lahkumisel paranduseasutistest. Rohkem veel. Vene seadus nägi ette, et paranduseasutis kui niisugune pärast seda, kui kasvandik sealt vabastati, hoolitses ja pidas silmas sealt lahkunud kasvandikku, ja seda seaduse järgi kuni 3 aastani. Kolm aastat pärast tema lahkumist peeti teatud ühendust kasvandikuga. Näeme, see on hoopis inimlikum seadus, hoopis elule ja elunõuetele vastavam, ühiskondlik vaim käib sealt läbi. Meil aga see vangimajade õhkkond, mis ma nimetasin, avaldub selgesti juba selle peatüki esimestes paragrahvides. Võtame § 151: „Paranduseasutise direktor, tema abid, õpetajad-kasvatajad ja tööde õpetajad kannavad kodukorras kindlaksmääratud alustel vormiülkonda, mille koosseisu ja kirjelduse määrab Vabariigi Va-

litsus ja kandeajad — Kohtu- ja siseminister kokkuleppel Majanduseministri ja Riigikontrolöriaga.“ Õelge, kas tõesti asutises, kus laps on esijoonel kasvatusel, tarvilik on, et seal nii strikt ettekirjutus on vormiide suhtes, et igal sammul kasvandik tunneb, et temal on tegemist ülemusega, kohtuliku ülemusega, mitte aga oma kasvatajaga. Meie teame, et need on vaesed lapsed, õnnetud lapsed, — alaealised kurjategijad, — neid võime nii nimetada, sest need on niisugused lapsed, kellel ei ole teatud vastutuselõnn et ega teadmist —, ja seda just kasvatusel puudusel, et need on õnnetud lapsed, nagu ütlesin, kes, nagu statistika varal kindlaks on tehtud, paranduseasutisse on sattunud suurelt osalt uulitsalt ja olnud koduta. Teame, et paranduseasutis peab olema kodu, kes peab õnnetu kodutu lapse kasvatama korralikuks inimeseks, aga kui laps igal sammul tunneb, et tema on väga ametlikus, väga kohtulikus ümbruses, kas tema siis seda kodutunnet saab? Kas annab see usalduse, mis peab olema lapsel iga inimese vastu? (M. Juhkam, tõer: Kas Harku kolonii on andnud tagajärgi?) Harku on viimasel ajal häid resultate andnud. Ma tulen hiljem ka Harku kolonii juurde. (A. Tupits, põl: Majad põlevad maha kõik.)

Peale selle ei ole arusaadav, miks alaealiste paranduseasutistes, — meil on ette nähtud nii tütarlaste kui ka poeglaste paranduseasutised, — see tarvilik on, et seal kogu personaal asutise sees kannab alati relva.

Siis meie näeme, et paranduseasutise juures on pedagoogikanõukogu, kuhu kuuluvad need ja need. Asutise juures töötav personaal kuulub pedagoogikanõukogusse. Sinna ei kuulu hoolekogu esindajad. Ei saagi kuuluda, seepärast et neid seadus ette ei näe. Hoolekogu või patronaat-instituudi ülesanded on igatahes just neis alaealiste paranduseasutistes suured ja kaaluva tähtsusega. See instituut peaks meil ellu kutsutama.

Siis võtame § 156. Siin on ette nähtud, et kasvandikkudele tööde eest tasu ei makseta, kuid §§ 172 ja 173 on ette nähtud, et kasvandikkudele võidakse pedagoogikanõukogu otsusel määrata ergutuseraha kodukorras ettenähtud ulatuses. Nimetatud paragrahvide all õpilased liigitamise järgi kuuluvad kas heade ja eeskujulikkude või halbade hulka. See määramine on küll ebamäärane ja see ei saa minu arvates kuidagi kasvatuslikult mõjuv olla. Küsimus on, kuivõrt õiglaselt ergutuseraha määratakse. Kui seda antakse kui mitte millega-

gi kindlustatud taskuraha, võib-olla, oskavad kasvandikud tarvitada isesuguseid võtteid, et ergutuseraha saada, peab ütlema, see on väga ebapedagoogiline vahend. Palju otstarbekohasem oleks praegune kord, mis Harkus maksev. Seal saavad õpilased töö eest tasu, 40% tasust läheb koloniile ja 60% saab kasvandik, mille ta kätte saab, kui ta asutisest lahkub. See on palju otstarbekohasem, eriti kui meie ette kujutame, et niisugusel alaealisel lapsel lahkudes paranduseasutisest sagedasti mitte kuhugi ei ole minna ja tal on siis ometi väike summa, millega ta oma elu sisse võib seada. Meie teame, kuidas viimasel ajal igalpool öeldakse, et töötahet peab virgutama. Iga inimene, kes tööd teeb, peab nägema tasu oma töö eest. Tänaegi kõneldi sellest, kui täisealistest vangidest räägiti. See maksab ka alaealiste kohta, kes pealegi päris lapsed ei ole, vaid enamikus 14- — 18-aastased.

Siis on siin öeldud, et paranduseasutises paigutatakse kasvandikud nende vanuse ja iseloomu kohaselt peredesse. See on väga hea korraldus. Ma kardan aga, kui terve see paranduseasutis kannab nii ilmselt vangimaja laadi, nagu seda ette näeb käesolev seadustik, siis kuigi seal peredesse paigutamine on ette nähtud, perekonnatundmust seal olla ei saa.

Samuti on käesolevasse seadusse võetud väga mitmed alad, mis senimaksva korra juures kuulusid kodukorda ja mis nüüdki sinna kuuluma peavad. Näiteks kasvandikkude liigitamine astmetesse on minu arvates väga ebakohane seaduses. Niisugune liigitamine peab olema painduv, sest olud võivad muutuda. See peaks kuuluma kodukorda. Võib-olla on palju rohkem liike tarvis sisse seada. Liigitamine on markide alusel, see on väga õige. Need kolm liiki, mis seaduses ette nähtud, on liiga kivinenud. Võib-olla et elu vajab, et siin mingid üleminekuliigid tuleksid sisse seada. See liigitamise kord peaks täielikult üle viidama asutise kodukorda. Siis üheks oluliseks puuduseks selles seaduses on see et üldise vangistuseseaduse alusel paranduseasutise direktor peab juriidilise haridusega isik olema. Kas on siis tarvis, et 14-aastaste laste kasvatamise eesotsas peab seisma õiguseteadlane. Siin ei või kahtlust olla, et seal peaks olema pedagoog, et paranduseasutises tuleb hinnata ametnikku pedagoogilisest seisukohast, et siin esikohal seisaks pedagoogiline personaal. Ja just praegu seletatakse, et Harku kolonias viimasel ajal töötab juhataja, ma isiklikult teda ei tunne, kes on sisse toonud peda-

googilist ja kasvatuslikku vaimu rohkem kui varemini seda on tehtud. Selle isiku mõju olevat hea ja ta töö andvat rõõmusetavaid resultaate selles asutises. Seal käivat aga võitlus selle vastu, et kohtuminister määravat vangivahte personaaliks, ja seesama personaal püüdvat sisse tuua vangi- maja vaimu, mis aga mõjuvat õpilaste peale halvavalt. Kui meie aga tahame Harku koloniasse viia formaalset vaimu, mis tuleb siis, kui juristi sinna sisse viime, siis kaotab tähendatud asutis oma mõtte.

Peale selle on meil suureks puuduseks praegu see, et alaealised kurjategijad, kes välja tulevad alaealiste paranduseasutisest, kantakse sisse karistatute nimekirja. Mõnigi neist lahkub paranduseasutisest täitsa korraliku inimesena, aga paratamatult, kui tema on kantud kohtu poolt karistatute nimekirja, kaotab ta mitmedki eesõigused, näiteks, ta ei saa vabatahtlikult sõjaväkke astuda, kõnelemata erateenistusest. Teame, et suurem osa inimesi, kes võtab kedagi ametisse, eriti kui see on natukene vastutuserikkam ja parem koht, tunneb huvi selle isiku kohta, kas tema on kohtu poolt karistatud või mitte. Ja kui ta leiab, et ta on kohtu poolt karistatud, siis tingimata tekib temal eelarvamine selle isiku kohta, ja võib peaaegu kindel olla, et sellel õnnetul noorel inimesel, kui korralik ta ka ei oleks, on suuresti takistatud elus edasisaamine.

Võimatu on praegu seaduse II lugemisel kõiki neid puudusi üksikasjaliselt siin Riigikogu täiskogu koosolekul parandada. Siin peaks istuma parandus paranduse peal, sest peaaegu iga paragrahv tuleks ümber töötada. Seepärast arvan, et meie seda osa praegu kuidagi vastu võtta ei saaks. (M. J u h k a m, töer: Aga mis temaga siis teha?) Teha valitsusele ülesandeks erieelnõu välja töötada. (T. K a l b u s, töer: Aga miks Teie siis üldkomisjoni ei tulnud? Siin Te kõnelete, aga eks Te tulnud sinna.) Ma ei olnud üldkomisjoni liige, muidu oleksin ma seal kõnelenud. Igatahes jään ma oma endise ettepaneku juurde. Igaks juhtumiseks teen ettepaneku. § 177 juures välja jätta punkt 3 ja viimane ning eelviimane lõige.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Ma kardan, et mitmed arusaamatused käesoleva seaduse puhul näivad sellest tekkinud olema, et tema sisust ja motiividest täielikult informeeritud ei olla. Olen kuulnud ja lugenud, et eelnõule ette heidetakse, nagu oleks ta ajast maha jäänud, sisaldaks

nimelt veneaegseid põhimõtteid ja nagu oleksid Lääne-Euroopa ja teiste maade põhimõtted ja kogemused arvesse võtmata jäänud. See ei ole absoluutselt õige, sest kui ühegi eelnõu puhul uuema aja doktriine arvesse on võetud ja välismaa kogemustega arvestatud, siis just käesoleva eelnõu puhul.

Ma lugesin kuskilt etteheidet, et meil ei olevat arvesse võetud rahvasteliidu juures töötava vastava komisjoni kavasad. Ma ei tea, kust need andmed saadud. Ma olen rahvasteliidu juures töötanud, aga ma ei tea, et seal mingi eriline komisjon kriminaalõiguse ja vangistuse korralduse alal töötaks. Kuid samal ajal ei ole ühtki õiguse haru, peale rahvusvahelise, mis rahvusvaheliselt niipalju sõelumist ja ühtlustamist leiaks, kui just kriminaalõigus. Järjekindlalt peetakse selle õiguse kongresse ja nende tulemused on ka käesolevas eelnõus ära kasutatud.

Neilt seisukohtadelt välja minnes kardan, et ka täna lugupeetud eelkõneleja proua Reisik selles küsimuses lihtsalt eksiarvamusel on, nagu oleks see seadus lõpmatu halb ja nagu ei oleks meil neid küsimusi, mida Lääne-Euroopas lahendatud, katsutud lahendada. Lugupeetud eelkõneleja tähendab kõigepealt selle peale, et meil näeb käesolev peatükk ette, et pedagoogikanõukogust on täiesti eemaldatud seltskond. See ei ole nii. Ei saa segi paisata ametnikkudest koosseisvaid instituute eraorganisatsioonidega. Meie näeme, et ka välismaal on samuti eraorganisatsioonid vangimajade alal olemas. Meie näeme näiteks Ameerikas, kus on täielikult läbi viidud katse- või „probation“ süsteem, et seal on paralleelasutused paranduseasutuste instituutidele, kellel teatavad õigused ja kes võivad minna ja avaldada oma soovi ja arvamisi. Ka meil on komisjoni ettepanekus see võimalus olemas. Siia neid norme rohkem tarvis ei ole, sest need võimalused on hoolekande korras ette nähtud. Kui need käesolevasse seadusse sisse pole võetud, siis ei tähenda veel, et need meil ei maksa. Siia aga uuesti need normid sisse võtta, oleks kahes seaduses ühe ja sama kordamine.

Mis puutub põhimõttesse, et meil ei ole kõike seda ette nähtud, mis välismaal on ette nähtud, siis ei tohi ära unustada, et meil on kord hoopis teine. Kui Inglismaal on võimalus anda kohtu alla lapsi 8-aastaselt, siis meil puudub see võimalus. Meil läheb laps kohtu alla alles 13-aastaselt. Loomulik, et Inglismaal, kus laps varem küps, on ka kord teine.

§ 151. juures arvas lugupeetud proua Reisik, et halb on vormiriie, sest siis muutub paranduseasutus harilikuks vangimajaks. See on eksitus. Siin ei ole vormiriie sisse võetud mitte sellepärast, et seda peab paranduseasutuse ametnik kandma alaliselt oma ülesannete täitmisel, vaid see on sellepärast, et vangimajade ametnikkude kohta on ette nähtud, et nad saavad palka ja vormiriide, seega on siin võimalus antud reguleerida riiteküsimuse kaudu ka palgaküsimust. Käesoleval korral ei ole seega siis sugugi tahetud nii talitada, et ametnik paneb vormiriide selga, käib sellega ringi, vaid kohtuminister korraldab riiteküsimuse ja loomulik on, et paranduseasutuses maksuma ei panda hariliku vangimaja korda.

Siis edasi pean tähendama, et käesolevas seaduses on lahutatud paranduse- ja vangistuseasutused. Kui lugupeetud rkl. proua Reisik vaatab § 1, siis näete, et seal on vangistuseasutustest jutt. Kolmas osa aga kõneleb paranduseasutustest. Need normid, mis on maksvad vangistuseasutuste kohta, ei käi iseenesest paranduseasutuste kohta. On ette heidetud, et ei tohiks nõudmist üles seada, et paranduseasutuste direktor peab jurist olema. Seda nõudmist paranduseasutuste kohta seaduses ei ole, küll aga vangistuseasutuste kohta, ja on loomulik, et meie seda ka paranduseasutustes teha ei saa, sest need asutused on hoopis teistsuguse iseloomuga.

Mis puutub paralleel-aparaadi sisseseadmisel tütarlaste suhtes, siis peab tähendama, et meil Harku kolonias on 142 lapsest praegu ainult 6 tütarlast. Ja nende jaoks paralleel-aparaati sisse seadma hakata läheks riigile liiga kulukaks. Seda raha meil ei ole, et meie võiksime neile 6 tütarlapsele 6 kuni 10 inimest, kes nende kasvatuse oma peale võtaksid, ametisse seada. Küll tulevad aga üksikud naiskasvatajad ametisse seada. Mis puutub sellesse, et sisuliselt on neis asutustes vangimaja kord läbi viidud ja nad vangimajaks tehtud, siis ei pea see etteheide paika. Vangimaja korrast on olemas ainult valve, et lapsed ära joosta ei saaks. Lukustatud uksi, nagu siin kõneldi, ei ole. Ja järelevalvet, et lapsed ära ei jookseks, seda meie kaotada ei saa.

Mis puutub etteheitesse, et parandatavate laste täpset liigitamist ei ole läbi viidud, siis on selge mispärast. Meil on läbi viidud „probation“ süsteem. Ja kui teised riigid, kes meist vanemad, ei ole saanud seda liigitamist läbi viia, mispärast peaksime siis meie seda tegema? Et meie

„probation“ süsteeni oleine aluseks võtnud, näitab, et meie ei ole tahtnud seda korda seaduses kivistada. On asju, mida võib lahendada kodukorra alusel ja ei ole tarvis igakord Riigikogusse tulla seadust muutama. Niisuguseid küsimusi, mis elus muutlikud, võib terve hulga kodukorras lahendada ja seda tahab eelnõu teha ka liigitamise alal. Eelnõu arutamisel üldkomisjonis on nurisetud, et eelnõu juba isegi liiga pikk olevat ja otstarbekohasem paistvat terve rida küsimusi seadusest välja jätta ja kodukordades lahendada. Minu arvamine ei ole see mitte, sest kui suured põhimõtted üles tõstetakse, mida vangistusekord lahendada peab, siis on parem, et need põhimõtted ka seaduses ära määratakse. Elulised üksikasjad — peensused — need olgu kodukorra asi, aga igasuguseid peensusi seadusse tuua, see tähendab, üht niisugust seadust luua, mida juba homme muuta tuleb, ja selleks ei ole tarvidust.

Mis puutub viimasesse küsimusse, mille proua Reisik üles tõstis, et alaealised kurjategijad, kes paranduseasutustest välja tulevad, kantakse karistatute nimekirja, siis on see õige. Aga neid nimekirju mitte pidada, seda ei saa teha, sest peab ka teistel asutustel teada olema, kes mingisuguse süüteo pärast karistuseasutuses on olnud, ja käesoleval korral on tegemist ainult nende lastega, kes delikti on teinud ning kohtu poolt karistatud. Ja nende nimekiri peab olema. Iseküsimus on muidugi, kas sarnane laste nimekiri avalik tarvitseb olla ja kas parem ei ole, kui see ainult ametiasutuste kasutada on.

Kui kõik need asjaolud arvesse võtta, siis arvan mina, et kõik need väited, mis siin ette toodud, et selles seaduses terve rida auke leidub, õiged ei ole. Meie võime oma arvamisest lahku minna, et üks või teine paragrahv võib teistsugune olla, aga põhimõtted, mis uuemaaja seaduseandluses arvesse võetud, on ka selles seaduses läbi viidud. Meie ei ole aga selle juures välja läinud põhimõttest, et iga väikest peensust ära fikseerida, vaid oleme jätnud vaba võimaluse Vabariigi Valitsusele ja kohtuministriumile täiendusi teha niipalju, kui see selle seaduse raami mahub. Ka üldkomisjon on sellele seisukohale asunud. Jääda Vene 1909. a. väikese 4-paragrahvilise puuduliku novelli juurde, see on halb. Siis ei ole Harku parandusemaja tõesti mitte midagi muud kui vangimaja, ja seda meie ei taha, mispärast ka selle vastu oleme.

Mis puutub sellesse küsimusse, kas meil

alaealiste kohus tarvilik või mittetarvilik ja kas selle lähemal ajal peab maksma panema, siis on see kohtute seaduse asi. Seni kuni see küsimus otsustatud ei ole, ei peaks meie Harku koloniid tegema harilikuks vangimajaks ja ei peaks käima nimelt selle korra järgi, mis on Vene seadustikus 1909. aastast, vaid peame arvesse võtma uuemaid doktriine.

Kõigil neil põhjustel loodan, et see peatükk siiski kinnitamist leiab.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud rahva- saadikud! Proua Reisik tegi juba ettepaneku, välja jätta § 177. p. 3 ja viimne lõige, ning mul ei jää midagi muud järele, kui täiendada seda ettepanekut sellega, et ka kolmas lõige tuleks kustutada § 177-st. Niihästi viimne kui ka kolmas lõige räägivad karistuse täidesaatmise viisist, ja kuna härra Kohtu- ja siseminister eitavale seisukohale on asunud kehalise karistuse suhtes, siis minul ei ole põhjust selle ettepaneku põhjenduseks pikemalt sõna võtta ja toon ainult mõned õige lühikesed põhjendused selle ettepaneku kaitseks.

Kõigepealt pean tähendama, et esialgses eelnõus kehaline karistus puudus, ja sisse võeti see sel ajal, kui Kohtu- ja siseministri kohuseid täitis Hariduse- ja sotsiaalminister härra Hünerson. (Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Komisjoni poolt viidi see sisse.) Sel ajal viidi komisjoni poolt sisse, kui ministeeriumi ajutiselt juhtis härra Hünerson. Kui ma ei eksi, on härra Hünerson'i poolt väljatöötatud avalikkude algkoolide seaduses kavatsatud ihunuhtlus ka koolidesse sisse viia. Ses mõttes on tema talitanud siin kokkukõlas oma põhimõtetega. (J. Soots, põl: Teie fantaasiaga kokkukõlas!) Ma igale vahelhüüdele ei hakka reageerima seega, et seda ümber lükkama hakata. Mina võiksin siinkohal mõned andmed ette tuua selle kohta, missuguseid tagajärgi meil kehaline karistus andnud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Teil on ta väga vähe andnud, nagu näha.) Harkus tarvitati kehalist karistust, olgugi et see seadusega ei olnud lubatud, kuni 1925. aastani in officii. (T. Kalbus, tõer: Aga mõjus hästi.) Härra Kalbus, Teie ütlete, et mõjus hästi, aga ma toon võrdluseks põgenemise katsed sel ajal, kui tarvitati ihunuhtlust ja pärast 1925. a., kui ihunuhtlus ära jäeti, ja siis näeme järgmist. Härra Madisson on kirjutanud alaealiste kurjategijate kasvatuses tulemustest, eriti Eestis Harku kolonii 7-aastase tegevuse materjalide alusel, ja kokku võtnud põgenemise juhud

kuni 1924. aastani. Kohtuministeeriumist sain täna andmed järgmiste aastate kohta ja need näitavad meile seda, (M. Martinson, põl: Siis põgenesid, aga nüüd põletavad!) et 1919. a. põgenejate protsent oli keskmiselt 50%, kogu kasvandikkude arvust 30 inimesest oli põgenenud 15. Kolonii sai sisse seatud alles juunikuus 1919. a., ja juunikuust kuni aasta lõpuni 30 inimesest 15 põgenes, see on 50% kasvandikkude arvust. 1920. a. oli põgenejate arv 64, mis 89-hingelisest kasvandikkude üldarvust — 72%; 1921. a. oli põgenejate arv 104, mis 118-lisest kasvandikkude arvust — 88%; 1922. a. põgenes 69, mis 133-pealisest kasvandikkude arvust — 52%; 1923. a. põgenes 57, mis 137-lisest kasvandikkude üldarvust — 41%; 1924. a. põgenes 50, mis kasvandikkude üldarvust 35% välja tegi. 1925. aastal kohtuministeeriumi andmete järgi umbes 61, mis 142 üldarvu kohta teeb välja 42%. Pärast 1925. aastat, kus keheline karistus kolonias ära jäeti, on põgenejate arv järgmine: 1926. aastal 5 põgenejat. (A. Turpits, põl: Väravad pandi lukku, see on üks väikene vahe, seni olid kõik laiali lahti.) 1927. aastal 28 põgenejat, 1928. aastal 15 põgenejat, 1929. aastal 21 põgenejat. Endiste aastatega võrreldes, kus enne põgenejate arv ulatas kord isegi üle saja, keskmiselt 67 aastas, on sellest ajast peale, kui ihunuhitus kaotati, see vähenenud enam kui poole võrra. (O. Kask, tõer: Kas just need põgenesid, kes vitsu said? Kas muud põhjust ei olnud? Kas need põgenesid, kes vitsu said, selle kohta Madissoni raamatus andmeid ei ole. Kinnel on see, et kui kasvandik... (K. Päts, põl: Aga kui ümberpöörduvalt on, et just need põgenesid, kes vitsu ei ole saanud?) Seejuures ma kahtlen. Neil ei ole küll mingit erilist põhjust põgeneda, kelle kallal ei ole samast häbisivat karistamisviisi tarvitatud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Aga need olid ilma vitsata, kes maja põletasid. T. Kalbus, tõer: Tahtsid vanemaid vaatama minna!) Aga, härra Kalbus, neil lastel, keda praegu Harkus kinni peetakse, on ka vanemad ja tahavad oma vanemaid näha, miks nad siis nüüd selleks ei põgene? (Paremalt poolt: Väravad on lukus.) Kindlasti olid sel ajal väravad ka lukus, sest nagu Madissoni raamatust loeme, oli alguses Harku kolonias lukustamis- ja valvekord palju karmim kui praegu. Kui tõendate vastu, siis tooge selleks andmeid. Algaastatel ei ole ma seal käinud. Seda korda, millest Madisson oma raamatus kirjutab,

neid andmeid ei ole aga senini ükski asutus ümber lükanud. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Ah, Jumal, jõuad sa kõigiga ära sõdida!) Arvan, et kord, mis viimasel ajal kolonias maksma pandud, on palju otstarbekohasem. Ilma vitsanuhtlusega on kätte saadud palju paremaid tagajärgi. (T. Kalbus, tõer: Seal on palju asju, seal on teised põhjused.) Tahaksin teada, mis teised põhjused seal on. (T. Kalbus, tõer: Seda ei tea, kes ja kui palju keegi vitsa on saanud. Vangimajade direktor ütles, et üksikuid juhtumisi on olnud.)

Edasi juhin tähelepanu sellele, et kolonias ei ole väikesed lapsed, vaid uue Kriminaalseadustiku järgi võib koloniasse paigutada alaealisi alates 12. eluaastast kuni 20. aastani, ja need noored inimesed 12. aastast kuni 20. aastani ei ole selles eas, et neid võiks peksmise ja vitsadega parandada. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Ega seal vitsastundust ei ole. O. Kask, tõer: Siis peaks tervele rahvale ära keelama, et nad kodus laste jaoks vitsa ei peaks tarvitama.) Olen arvamisel, et inimeselapsi vitsaga parandada ja kasvatada ei saa. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Põhjendamata arvamine.) Teie olete eriteadlane loomade kasvatamises, arvan, et loomi saab peksuga kasvatada, kuid tahaksin, et pedagoogid avaldaksid oma arvamisi selle kohta, kas seesama viis ka laste juures annab tagajärgi. Kohtu- ja siseminister väitis aga täna siin, et peksut olevat negatiivsed tagajärjed. (K. Päts, põl: Aga Inglise kodanikud ei ole just kõige halvemad inimesed ilmas, aga peksa saavad nooreseas küll. — Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson: Nead ei kuulu mitte minu karja hulka.)

Kui loete seaduse tekstist kirjeldust, kuidas karistus täide viiakse, seda ei hakka ma tsiteerima, see on kõigile kättesaadav, siis tunnete endid olema õhkkonnas, mis keskaega meelde tuletab. Ei tahaks, et meil Eestis, kus seni peksuta läbi saadud, nüüd seda abinõu tarvitama hakataks. Nagu andmetest näha, on Harkus ilma sellata häid tagajärgi saavutatud. Seepärast loodan, et minu ettepanek vastu võetakse, alaealiste keheline karistus seadusest maha kustutatakse.

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Teie vist lootsite, et mina sõna võtsin selle seaduse sisu kohta. Hoiatan, et olete eksinud. Seaduse sisu kohta mina sõna ei võta, kuid ma ei saa tähelepanu

juhtimata jätta sellele ebanormaalsele korrale, missuguses meie seda seadust arutame. Meie oleme harjunud, et valitsus on ühtlane ja iga valitsuse liige kannab vastutust. Meie oleme arvamisel, et kui ka valitsuse otsus ei ole ühel häälel tehtud, et ometi selle ressoori minister, kelle seadus see on, võtab valitsuse seisukoha omaks ja kaitseb seda. Aga mis meie näeme täna? Täna näeme, et valitsusel on seisukoht, see seisukoht on püsima jäänud seaduses ka peale komisjonist väljatulekut. Aga seal tuleb selle ressoori minister, kes seda seadust peab kaitsma, ja ütleb avalikult: mina isiklikult olen põhimõttelikult selle seaduse vastava paragrahvi vastu. Mis sellest tuleb järeldada? Kas oleme jõudnud seisukohani, et ministrid on ametnikud, kes ei ole poliitiliselt vastutavad, kes ainult täidavad käske, nagu iga teine ametnik? Ma arvan, et meie ei ole nõnda kaugele jõudnud. Meie minister on ikkagi ka poliitiliselt vastutav. Ma arvan, et minister peab järjekindel olema, emba-kumba: kas ta liitub valitsuse seisukohaga ja kaitseb seda, või kui mitte, siis, mis tagatis on meil selleks, et see seadus täitmist leiab, kui ta vastu ministri tahtmist vastu võetakse? Selle seaduse arutamise kord on ebanormaalne. Meie ei ole täna kuulnud selle paragrahvi kaitsmist valitsuse poolt, küll oleme kuulnud vasturääkivat valitsuse liiget. Valitsus oleks pidanud teise ministri määrama, kes valitsuse seisukohta oleks kaitsnud. Ma ei tea, mis siin teha tuleb, aga ma olen tähelepanu sellele juhtinud, et olukord on ebanormaalne. (J. Teemant, põl: Nämm-nämm!)

Juhataja: Ma kuulsin vahelhüüde rkl. Teemandilt. Ma loen selle ebakohaseks ja teen selle eest märkuse.

Kohtu- ja siseminister A. Anderson: Austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud rkl. härra Soots on asjata kurjustanud. Ma teatasin juba varemalt, kui sõna võtsin, et käesolev seaduseelnõu on enne valitsuse poolt esitatud, kui ma valitsusse läksin. Olen oma seisukoha teatavaks teinud valitsuse juhile ja öelnud, et ma kehalise karistuse kohta sellel arvamisel olen, ning palusin valitsuse juhti, et ta sellest oma tarvilikud järeldused teeb ja tarbekorral valitsust informeerib. Ta arvas, et ma oma isikliku seisukohta avaldada võin. Ja ma pean oma kohuseks avaldada, kuidas ma asja peale vaatan. Et ma seadustiku maksmapanemist takistada võin, selleks ei ole mul küll usku. Ja ma ei usu ka, et rkl. Soots sellel arvamisel on,

et aasta — poolteise pärast, kui see seadus maksma hakkab, praegune valitsus veel ametis oleks.

Mis sellesse puutub, nagu oleksin mina oma isiklikult seisukohta kuuldavale tuues ebademokraatlikult talitanud, siis ei saa mina sellest küll aru, et see ebademokraatlik on, kui inimene oma vaatekohta avaldab. Tuletaksin meelde, et härra Teedeminister, kes põllumeeste rühma kuulub, täna see oli, kes ettepaneku tegi täna raudtee seaduse arutamisel, mis vastu käis valitsuse eelnõule. Härra Teedeminister kaitses seda oma ettepanekut terve rinnaga. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Ma ei kurjustanud selle üle ja ei kuulnud, et ka keegi teine selle üle oleks kurjustanud. (Paremalt poolt: See on teine asi!) Teine asi nähtavasti on see, et mis teie teete, see kõlbab, aga mis teised teevad, see ei kõlba. (A. Tupits, põl: Tema kaitses ainult üht seisukohta.) Ka mina seisan ühe seisukoha eest, kas Teie arvate, et ma ühtlasi ka mõne teise seisukoha poolt seisan? (J. Soots, põl: Nüüd ei ole kedagi, kes valitsuse seisukohta kaitses!) Kes siis valitsuse seisukohta kaitses raudteede seaduse puhul? Mina ei ole valitsuse liikmena mitte ainult põhjendanud oma vaatekohta, vaid ma olen toonud motiivid poolt ja vastu, ja seda ei saa keegi pahaks panna. Ma olen öelnud erapooletult ära, kuidas see küsimus on. (J. Teemant, põl: See ei ole normaalne asi.) Kas härra Teemant sellel arvamisel on, et asi siis ainult normaal on, kui inimesed seda kõnelevad, mis nad ise ei usu ja õigeks ei pea? (Vahelhüüe paremalt poolt.) Mina pean õigeks seda, et igal ühel õigus on seisukohta avaldada, ja seda ei saa keegi kellelegi pahaks panna.

Juhataja: Rkl. Reisik'ult on ettepanek, 3. osa 1. peatükk seaduseelnõust välja jätta.

Rkl. Reisik'ult on järgmised ettepanekud § 177. juurde:

1) § 177. välja jätta punkt 3.

2) § 177. teine lõige redigeerida järgmiselt: Kõik karistused peale noomituse, mille määrab paranduseasutuse direktor, määratakse pedagoogika nõukogu otsusel.

3) Välja jätta § 177. 3. ja 4. lõige.

Rkl. Jõeärelt on ettepanek, § 177. esimese lõike p. 3 ja kolmas ning neljas lõige kustutada.

See on ühine rkl. Reisik'u ettepanekuga, tuleb ühes sellega hääletamisele.

Panen hääletamisele § 177. punkt 3. (Hääletatakse.) Poolt on 29 häält, vastu 25 häält. (L. Johanson, stp: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 36 häält, vastu 25 häält, seega on punkt 3 vastu võetud.

Kolmas ja neljas lõige võetakse vastu.

M. Reisik'u ettepanek teise lõike kohta lükatakse tagasi.

§ 177 võetakse vastu.

Juhataja: Juhin Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et rkl. Reisik'u poolt

on tehtud ettepanek, jätta see peatükk üldse välja. (Hääletatakse.) 3. osa 1. peatükk on vastu võetud.

3. osa 2. peatükk, 4. osa 1.—3. peatükk ning 5. ja 6. osa — §§ 184—249 — võetakse vastu.

Juhataja: Seega on vangistusseadustik II lugemisel, välja arvatud § 136, mis läks komisjoni, vastu võetud.

On tehtud ettepanek, koosolek lõpetada.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Koosolek lõpeb kl. 20.50 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).